

ÅRSHÖGTID

2025



UMEÅ UNIVERSITET

ÅRSHÖGTID

2025



UMEÅ UNIVERSITET

HEDERSDOKTORER

Mohammad Hakimi	6
Nicholas L Mills	7
Kevin K Lehmann	8
Olof Kleberg	9
Anette Novak	10
Catherine J Kudlick	11
Marie Lundström	12

PROFESSORER

Lars Fredrik Andersson	14
Maria Berge	17
Mats Bergman	18
Göran Bostedt	21
Sofie Degerman	22
Ellen Dorrepaal	25
Bethany Van Guelpen	26
Maria Gustafsson	29
Stina Jansson	30
Tom Madell	33
Johannes Messinger	34
Eleonora Mussino	37
André Nyberg	38
Nasim Sabouri	41
Marlene Sandlund	42
Florian Schmidt	45
Ryan Sponseller	46
Patrik Wennberg	49

FÖRTJÄNSTMEDALJÖRER

Inge-Bert Täljedal	52
Ellinor Ädelroth	53

VETENSKAPLIGA PRISTAGARE

Fredrik Almqvist	58
Carl-Johan Boraxbekk	58
Berit Byström	59
Leif Bäck	59
Helena Edlund	60
Inger Eliasson	60
Moa Eriksson Krutrök	61
Anne Lindberg	61
Sofia Lundberg	62
Margarita Mondaca	62
Björn O Schröder	63
Bram Vaassen	63
Anders Wänman	64

PEDAGOGISKA PRISTAGARE

Jesper Andersson	66
Anders Blomberg	66
Solveig Bollig, Martina Terrazzano, Kajsa Törmä och Paulette van der Voet	67
Jenny Dufweke	67
Therese Enarsson	68
Ann-Sofie Henrikson	68
Anders Hofer	69
Erica Isberg	69
Lisa Lundin	70
Olow Sande	70

EXCELLENTA LÄRARE

Susanne Haugen	72
Ulrika Ottander	72

The background of the entire image is a repeating pattern of stylized, light blue leaf outlines on a darker blue background. The leaves are arranged in vertical columns, alternating between pointing up and pointing down.

HEDERSDOKTORER VID UMEÅ UNIVERSITET



Mohammad Hakimi är född 1946. Han tog läkarexamen vid Universitas Gadjah Mada 1971, doktorsexamen i klinisk epidemiologi 1989 vid University of Newcastle i Australien. Han har även verkat i Nordamerika vid bland annat Johns Hopkins University och University of Toronto. Hakimi har publicerat över 300 vetenskapliga artiklar samt nio böcker. Han arbetar som senior professor vid Institutionen för obstetrik och gynekologi vid Universitas Gadjah Mada, där han rankas som en av de mest betydelsefulla medicinska forskarna i Indonesien.

MOHAMMAD HAKIMI

Medicine hedersdoktor vid Medicinsk fakultet

Pionjär inom mödravård och jämlik hälsa

Mohammad Hakimi är en högt respekterad person inom mödravård och folkhälsa i Sydostasien. Hans arbete spänner över ett brett spektrum av områden med fokus på mödra- och folkhälsa, nutrition och jämlik tillgång till vård. Han har ökat förståelsen för förlossningsvård, brist på mikronäringsämnen, icke-smittsamma sjukdomar och hälso-konsekvenser av våld i hemmet.

Utöver forskning och undervisning har Hakimi spelat en central roll i utvecklingen av forskningsetik i Indonesien. Som ordförande för den medicinska och hälsovetenskapliga forskningsetiska kommittén vid Universitas Gadjah Mada (UGM) och det anslutna Dr. Sardjito-sjukhuset har han varit avgörande för att främja forskningsintegritet, etisk styrning och god klinisk praxis.

Hakimi har under tre decennier varit en förgrundsgestalt i det omfattande samarbetet mellan hans hemuniversitet UGM i Yogyakarta, Indonesien, och Institutionen för epidemiologi och global hälsa vid Umeå universitet. Han har bland annat varit gästforskare och mentor i Umeå, och många av hans tidigare studenter har idag framstående akademiska positioner i såväl Indonesien som i Sverige och bidrar till forsknings-samarbetet länderna emellan. Samarbetet har även resulterat i över 150 gemensamma publikationer och 15 doktorandprojekt.

NICHOLAS L MILLS

Medicine hedersdoktor vid Medicinsk fakultet

Framstående forskning om luftföroreningar och hjärtkärlsjukdom

Nicholas L Mills är idag en internationellt känd och välmeriterad professor i kardiologi vid University of Edinburgh, Skottland. Hans forskningsmetodik har haft stor betydelse för studier av luftföroreningars betydelse för hjärtkärlsjukdom, en forskning som har blivit allt mer aktuell.

Redan under sin tid som doktorand vistades Mills vid flera tillfällen i Umeå, där han introducerade metoden venös ocklusionspletysmografi för att studera de kardiovaskulära effekterna av akut exponering för olika luftföroreningar, i första hand dieselavgaser.

Mills har medverkat till ett välfungerande utbyte av doktorander mellan Umeå och Edinburgh. Han har fungerat som mentor för forskare och doktorander i Umeå, något som har resulterat i fem doktorsavhandlingar och ett trettiotal vetenskapliga artiklar i ansedda tidskrifter. Därutöver har doktorander från Edinburgh gjort delar av sin forskarutbildning i Umeå. Samarbetet med Mills har bidragit till att Umeå idag håller sig väl framme i Sverige och i världen inom forskningen om luftföroreningar och hjärtkärlsjukdom.



Nicholas L Mills är född 1977. Efter läkarexamen vid University of Edinburgh doktorerade han 2009 vid samma universitet. Han är fellow vid Royal College of Physicians samt Academy of Medical Sciences. Mills har fått en lång rad utmärkelser. Han har bland annat utsetts till Fellow of the Year av British Heart Foundation och erhållit drottningens jubileumsutmärkelse. Han är författare till cirka 450 vetenskapliga publikationer.



Kevin K Lehmann föddes 1955 i Newark, New Jersey, USA, och har en kandidatexamen i kemisk fysik och matematik från Rutgers University samt en doktorsexamen i kemisk fysik från Harvard. Han har varit professor vid både Princeton University och University of Virginia, där han innehar W.R. Kenan-professuren i kemi. För sina insatser har Lehmann belönats med ett flertal prestigefyllda priser såsom Thomas A. Edison Patent Award och Earle K. Plyler Prize for Molecular Spectroscopy and Dynamics. Han är även Fellow i American Physical Society och Optica.

KEVIN K LEHMANN

Filosofie hedersdoktor vid Teknisk-naturvetenskaplig fakultet

Ljuset som hjälper oss förstå molekyler

Professor Kevin K Lehmann är en världsledande forskare som i över 40 år har ägnat sig åt att förstå molekylers struktur och rörelser. Med hjälp av avancerad laserspektroskopi utvecklar han metoder för att undersöka molekyler på detaljnivå, ofta i gasform. Han är professor i kemi och fysik vid University of Virginia i USA och har spelat en central roll i utvecklingen av tekniker som idag används för att bland annat mäta växthusgaser, analysera andningsluft för medicinska syften och följa kemiska processer i industrin.

En av hans viktigaste innovationer är en metod som gör det möjligt att upptäcka extremt små mängder gaser med hjälp av laserljus – en teknik som också ligger till grund för kommersiella mätinstrument. Unikt för hans forskning är också kombinationen av experiment och teoretiska modeller. Han har bidragit till ny förståelse för hur energi sprider sig inom molekyler, och samarbetar bland annat med forskare vid Umeå universitet för att utveckla nya sätt att använda ljus för att utforska molekylers egenskaper och beteende.

OLOF KLEBERG

Filosofie hedersdoktor vid Samhällsvetenskaplig fakultet

En röst för demokratin och det fria ordet

Olof Kleberg har verkat för att ge Umeåregionen en stark position såväl publicistiskt som inom svenskt kulturliv. Hans intresse för utbildning och forskning har, tillsammans med ett engagemang för och kunskap om den nordiska och östeuropeiska samhällsutvecklingen, varit en inspiration för både akademien och det omgivande samhället. Han har bland annat engagerat sig i frågor som rör demokrati, yttrandefrihet och europeiskt samarbete, med särskilt fokus på utvecklingen i östra Europa och Ryssland. Han har också varit en drivande kraft i det nordliga samarbetet, både inom Barentsregionen och i det gränsöverskridande Kvarkensamarbetet. Mediernas frihet och etiska ansvar har varit centrala i hans publicistiska verksamhet.

Kleberg har under många år varit en mycket god vän till Statsvetenskapliga institutionen, såväl i rollen som gästföreläsare och sakkunnig som inspiratör till forskare och lärare. I dessa tider, när den akademiska friheten utmanas och forskningsetiska värden diskuteras, bidrar han också med problematiserande förhållningssätt och skarpa analyser i frågor som berör både demokrati och samhälle.



Olof Kleberg, född 1938 i Göteborg, tog sin magisterexamen vid Uppsala universitet 1970. Han blev sedan redaktör för tidskriften Liberal Debatt och ledarskribent på Dagens nyheter. Från 1978–2001 axlade han rollerna som chefredaktör, ansvarig utgivare och ledarskribent på Västerbottens-Kuriren. Under 1990-talet var han ordförande i Vänsterpressföreningen, samt krönikör i Pressens Tidning och Dagens Politik. 2002–2011 var Kleberg ledamot av Vetenskapsrådets etikkommitté, och numera är han frilansskribent.



Anette Novak, född 1967, växte upp på Lidingö och bor i Stockholm. Hon är journalist och har lång ledarkarriär inom nyhetsmedierna. 2009–2012 var hon chefredaktör för Norran. 2011 nominerades hon till Stora Journalistpriset. 2015 utsågs hon till regeringens särskilda medieutredare. Hon har haft styrelseposter i Sveriges Radio, World Editors Forum, EIT Culture & Creativity, medieinstitutet Fojo och stiftelsen Tinius (Schibsted). 2016 valdes hon in som ledamot av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien. Sedan 2023 är hon ordförande i avdelning XII (informationsteknik).

ANETTE NOVAK

Filosofie hedersdoktor vid Samhällsvetenskaplig fakultet

Ansvarsfull digitalisering för stärkt demokrati

Anette Novak har med visionärt ledarskap, analytisk förmåga och starkt engagemang för digital transformation och mediers betydelse för demokratin bidragit till såväl akademisk som industriell utveckling, på senare år med fokus på artificiell intelligens. I framträdande roller som direktör för Statens medieråd, vd för forskningsinstitutet RISE Interactive, vd för Svenska Filminstitutet, samt chefredaktör och ansvarig utgivare för Norran i Västerbotten, har hon utvecklat kunskap och främjat samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig förvaltning - men även stärkt de praktiska tillämpningarna.

Under åren i Skellefteå lanserade hon en banbrytande digital innovation kring öppet medskapande och på Statens medieråd tränades en AI-modell på att fastställa åldersgränser för film, för att kunna automatisera online-skyddet för barn. I år genomfördes Nordens första mätning av medie- och informationskunnighet i befolkningen, ett projekt som initierades när Novak var myndighetschef i syfte att basera insatser för stärkt digital kompetens på fakta om existerande sårbarheter. Hon är en stark röst i det offentliga samtalet för ansvarsfull digitalisering och stärkt medie- och yttrandefrihet.

CATHERINE J KUDLICK

Filosofie hedersdoktor vid Humanistisk fakultet

Banbrytande insatser inom funktionshinderhistoria

Cathrine J Kudlicks vetenskapliga produktion är rik och varierad och hon har sedan 1980-talet svarat för banbrytande forskningsinsatser inom funktionshinderhistoria (*disability history*) som berört genus, social och medicinsk historia, och är av stor betydelse för både historieämnet och modern funktionshinderforskning (*disability studies*).

Hon har vid fyra tillfällen besökt Umeå. Två av besöken, 2019 och 2023, utgjordes av längre gästforskarvistelser. Tillsammans med Kudlick har det organiserats seminarier och internationella workshops och konferenser både vid Umeå universitet och utomlands. 2012 grundade hon en årlig filmfestival i USA, Superfest Disability Film Festival, som hon var "Director" för till 2022. Filmintresset har även märkts i Umeå där Kudlick bland annat medverkat i samtal vid Umeå European Film Festival (2019) om hur populärkulturella föreställningar om funktionshinder framträder på filmduken. Det är även något som forskargruppen *Funktionsnedsättningar och livshistorier: Fakta och fiktion från 1800-talets Sverige* (DISTORY) vid Umeå universitet undersöker.



Catherine J Kudlick föddes 1957 i Kalifornien, USA. Hon tog sin kandidat-, master- och doktorexamen i historia vid University of California i Santa Cruz respektive Berkeley. 2005–2009 var hon ordförande för Disability History Association och medlem i styrelsen för både Society for Disability Studies och Western Society for French History. Kudlick gick i pension 2022, då verksam som professor i historia vid San Francisco State University samt föreståndare för Paul K. Longmore Institute on Disability.



Marie Lundström föddes 1967 i Gällivare. Hon är journalist och författare och började på Sveriges Radio 1995. Hennes radioprogram når 500 000 lyssnare varje vecka. Lundström debuterade som romanförfattare 2020 med romanen *Sanningens kalas*. Hennes andra roman *Alla måste söderut* kom i februari 2023. Hon har sedan tidigare tilldelats Axel Liffner-stipendiet (2008), Alf Henrikson-priset (2019) och Örjan Lindberger-priset (2022).

MARIE LUNDSTRÖM

Filosofie hedersdoktor vid Humanistisk fakultet

Väcker intresse och sprider lust för läsning

Marie Lundström har som mångårig medarbetare vid Sveriges Radio, med program som "Diktverket", "Biblioteket" samt "Lundströms Bokradio" och "Bokcirkeln", på ett underhållande och prestigelöst sätt inspirerat lyssnare att läsa såväl ny litteratur som gamla klassiker.

I programpunkten "Bokcirkeln" blir lyssnaren en deltagare i en enkel och samtidigt engagerande diskussion av ett litterärt verk mellan Lundström och två inbjudna gäster. Genom att låta bokcirkeln avhandla såväl klassiker, nya romaner som diktverk och låttexter har Lundström visat på bredden i litteraturbegreppet och med största sannolikhet lockat många att leta fram en gammal bok ur en dammig bokhylla eller att ge en ny bekantskap chansen.

I en tid då det larmas om att läsning av böcker minskar bland unga, men även är en trend i den breda allmänheten, är Lundströms outtröttliga arbete med att väcka och sprida lust för läsning oerhört viktigt.

The background of the image is a solid dark blue color with a repeating pattern of stylized, light blue leaves. The leaves are arranged in vertical columns, with each leaf having a central vein and several smaller veins branching off. The pattern is consistent across the entire image.

**PROFESSORER
VID UMEÅ UNIVERSITET**



Lars Fredrik Andersson föddes 1974 i Umeå. Han avlade filosofie magisterexamen i ekonomisk historia 1999 och disputerade i samma ämne vid Umeå universitet 2005. Efter en tid som postdoktor vid Umeå universitet och därefter som kvalificerad analytiker vid Myndigheten för tillväxtanalys, anställdes han 2008 som universitetslektor vid Umeå universitet. Två år senare, 2010, utnämndes han till docent. 2023 anställdes han som professor i ekonomisk historia vid Stockholms universitet.

LARS FREDRIK ANDERSSON

Professor i ekonomisk historia
1 juli 2024

Ekonomisk förändring sätter spår i människors liv

Varför är vissa länder rika och andra fattiga? Och varför återkommer finanskriser gång efter annan? Det är frågor som saknar enkla svar, men som ekonomisk historia kan hjälpa oss att förstå. Ämnet visar hur ekonomier har förändrats över tid - och hur dessa förändringar har påverkat människors livsvillkor.

Lars Fredrik Andersson har en stor nyfikenhet på samhällets utveckling, och har bland annat studerat ekonomisk tillväxt, strukturomvandling, finansiella marknader, välfärd och migration ur ett historiskt perspektiv. Under senare år har fokus riktats mot sambandet mellan livshändelser och hälsa. Genom analyser av till exempel barns uppväxtvillkor, pandemier och socialpolitiska reformer undersöker han hur sådana faktorer kan påverka människors hälsa långt senare i livet.

Forskningen bidrar med viktiga perspektiv på socialpolitiska beslut - och ger samtidigt fördjupade insikter om hur den ekonomiska utvecklingen formar människors liv, i skärningspunkten mellan individuella val och samhälleliga strukturer.





MARIA BERGE

Professor i naturvetenskapernas och teknikens didaktik

22 februari 2025

Forskning om lärande och inkludering i naturvetenskap och teknik

Naturvetenskap och teknik har hög status i samhället, men det är fortfarande främst män och studenter från akademiska hem som söker sig till många av utbildningarna. Forskning visar att det sällan är brist på matematisk eller naturvetenskaplig förmåga som avgör studievalen, utan snarare en känsla av att passa in - eller inte passa in.

Maria Berge forskar om hur dessa inkluderings- och exkluderingsprocesser formas i undervisningen i naturvetenskap och teknik, från grundskolan till högre utbildning. Genom att analysera interaktionsmönster i utbildningssammanhang undersöker hon hur idéer om vem som är, eller kan bli, naturvetare och ingenjör upprätthålls.

Ett särskilt intresse riktas mot humor - hur skämt både kan skapa gemenskap och förstärka olika normer.

Forskningen ger kunskap om hur undervisning kan utformas för att fler ska känna sig välkomna. Att få studera och arbeta med något som känns relevant ska vara en möjlighet för alla. På så vis är det en fråga om individers självförverkligande, men också om att skapa framtidens bästa möjliga skola och högskola.



Maria Berge föddes 1979 i Helsingborg och växte upp i Örebro. Hon tog civilingenjörs-examen i teknisk fysik vid Chalmers tekniska högskola 2005 och tog ut doktorsexamen i ingenjörsutbildningsvetenskap 2012 vid samma lärosäte. 2012–2014 följde en post-doktorsvistelse vid Institutionen för naturvetenskapernas och matematikens didaktik vid Umeå universitet, där hon sedan dess är verksam. 2018 blev hon docent med inriktning mot naturvetenskapernas och teknikens didaktik.



Mats Bergman föddes 1964 i Göteborg och växte upp i Umeå. Han disputerade i nationalekonomi vid Umeå universitet 1993 och blev docent 1997. Han har varit chefsekonom vid Konkurrensverket under två perioder, 1997-2001 och 2004-2007, och blev professor i nationalekonomi vid Södertörns högskola 2005. Vidare har han under många år arbetat nära Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket och Läkemedelsförmånsnämnden, varit ledamot i styrelsen för Post- och telestyrelsen och ekonomisk expert vid Patent- och marknadsdomstolen. Sedan januari 2024 är han rektor för Handels högskolan vid Umeå universitet.

MATS BERGMAN

Professor i nationalekonomi

1 december 2024

Reglerad konkurrens i gränslandet mellan stat och marknad

Mats Bergman är nationalekonom, men hans forskningsintressen spänner över flera områden och placerar honom i gränslandet mellan ekonomi, juridik, statsvetenskap och offentlig förvaltning. Forskningsprojektet, som spänner över en stor variation av områden och ämnen, förenas av ett intresse för statens styrning och reglering av marknader.

I ett aktuellt projekt studerar han hur Ukraina, mitt under brinnande krig, fortsätter att upphandla varor och tjänster genom ett digitalt system som i flera avseenden är mer avancerat än det svenska. I ett annat projekt analyseras hur offentlig upphandling kan användas för att säkra god kvalitet i situationer där resultatet är svårt att mäta. Ett tredje forskningsspår gäller prissättning av läkemedel - ett område som väcker grundläggande etiska frågor om hur samhället ska väga kostnader mot möjligheten att rädda liv.

Bra och ändamålsenliga regler för marknader, framhåller Bergman, är en förutsättning för både välbefinnande och ett fungerande samhälle.





GÖRAN BOSTEDT

Professor i nationalekonomi med inriktning mot hållbar utveckling

1 juli 2024

Samhällsekonomiska perspektiv underlättar hållbara vägval

Vi har idag en utveckling som alltmer belastar våra ekosystem - med betydande effekter, exempelvis klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald. Samtidigt finns grupper som konsumerar mycket lite och som lever i extrem fattigdom - till exempel många pastoralister, det vill säga nomadiserande boskapsskötare.

Under sin forskarkarriär har Göran Bostedt fördjupat sig i kopplingen mellan samhällsekonomi och de globala målen för hållbar utveckling. Att kombinera nationalekonomi och naturvetenskap är avgörande för att förstå de samhällsekonomiska effekterna av olika vägval i riktning mot en mer hållbar framtid.

Studierna spänner över en variation av frågor, från pastoralisters villkor i Östafrika och Skandinavien, till bevarande av stora rovdjur, skogspolitik, marina resurser och hushållens preferenser för solenergi. Vidare har han bidragit till metodutvecklingen för att mäta värdet av ekosystemtjänster som saknar marknadspris.

Forskningsresultaten kan användas för att förbättra utformningen av ekonomisk-politiska styrmedel, och ge bättre beslutsunderlag i frågor som rör klimat och biologisk mångfald. Lösningarna på de utmaningar vi står inför kräver tvärvetenskapliga perspektiv - och en vilja att samarbeta över ämnesgränser.



Göran Bostedt föddes 1966 i Härnösand. Han tog filosofie kandidatexamen i national-ekonomi 1990 och disputerade 1997 i skoglig naturresurs-ekonomi vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Sex år senare, 2003, blev han docent i naturresursekonomi. Han återvände till Umeå universitet 2012 som lektor i national-ekonomi och var mellan 2009 och 2013 vetenskaplig sekreterare för Centrum för miljö- och naturresursekonomi (CERE). Sedan 2020 är han gästprofessor vid Luleå tekniska universitet, och sedan 2022 gästprofessor i skoglig policy vid SLU.



Sofie Degerman föddes 1977 i Skellefteå. Hon disputerade inom experimentell patologi vid Umeå universitet 2010, blev docent 2018, och universitetslektor inom biomedicinsk laboratorievetenskap året därpå. Hon leder internationella forskningssamarbeten och är ordförande för den europeiska ALLTogether T-ALL Biology Special Interest Group där läkare och forskare samarbetar för att öka kunskapen kring leukemi och hitta effektivare behandlingar. Vidare ingår hon i prioriteringsgruppen som granskar ansökningar till Barncancerfonden. Degermans egen forskning stöds av bland andra Barncancerfonden, Cancerfonden och Cancerforskningsfonden i Norrland.

SOFIE DEGERMAN

Professor i biomedicinsk laboratorievetenskap
med inriktning mot cell- och molekylärbiologi
1 januari 2025

Förbättrad molekylär diagnostik av leukemi ger individanpassad behandling

Dagens behandlingar mot blodcancersjukdomen leukemi räddar liv, men kan också ge svåra biverkningar. För att minska risken att patienten över- eller underbehandlas vill Sofie Degerman förbättra den molekylära diagnostiken som stöd för att individanpassa behandlingarnas innehåll och intensitet.

I fokus för hennes forskning står DNA-metylering - små kemiska modifieringar av arvsmassan som reglerar vilka gener som är aktiva i en cell. När dessa metyleringsmönster förändras kan fel gener aktiveras och cancer utvecklas. Genom att analysera metyleringsmönster vill Degerman utveckla individanpassade behandlingar som träffsäkert angriper leukemiceller och samtidigt skonar friska celler. Denna typ av analys används redan idag vid vissa hjärntumörer som stöd vid diagnos och behandlingsval, men ännu inte vid leukemi.

Forskningen bygger på analyser av provmaterial från biobanker. För Degerman är det en värdefull resurs som gjorts möjlig genom att patienter och anhöriga samtyckt till att deras prover får användas i forskning.





ELLEN DORREPAAL

Professor i ekologi

1 juni 2025

Arktiska studier för att förutse klimatförändringar

Klimatförändringar är en av vår tids största utmaningar. Arktiska ekosystem har länge fungerat som jordens frysfrys och lagrat enorma mängder organiskt kol. I takt med att temperaturen stiger riskerar mikroskopiska organismer - mikrober - att bryta ner detta kol. En sådan förändring skulle skynda på klimatförändringarna, men vi vet inte i vilken grad.

Ellen Dorrepaal vill förstå hur interaktioner mellan växter och mikrober i arktiska ekosystem påverkar denna process. I sina fältexperiment använder hon bland annat små växthus eller snöstängsel för att simulera klimatförändringar, och mäter hur växter och mikrober reagerar samt hur mycket koldioxid de tar upp eller släpper ut. En ökad förståelse för dessa processer är avgörande för att det ska gå att förutsäga exakt när och hur mycket vårt klimat kommer att förändras.

I samarbete med internationella forskarnätverk jämför hon hur tundran i olika delar av Arktis påverkas - och varför. Forskningsresultaten bidrar till en förändring av hur människor betraktar Arktis, och ger vägledning till politiker om de brådskande klimatåtgärder som krävs.



Ellen Dorrepaal föddes 1974 i Woubrugge, Nederländerna, och växte upp utanför Amsterdam. Hon tog masterexamen i biologi 1999 vid Universiteit Utrecht och disputerade 2005 i systemekologi vid Vrije Universiteit Amsterdam. Efter en postdoktorsvistelse vid samma lärosäte 2005-2008 anställdes hon 2010 som forskarassistent vid Umeå universitet. Sedan dess har hon varit helårsstationerad i Abisko vid Climate Impacts Research Centre, där hon har byggt upp sin forskargrupp. Hon var Wallenberg Academy Fellow 2012-2017 och blev docent 2016.



BETHANY VAN GUELPE

Professor i onkologi

1 april 2025

Utforskar hur fler kan skyddas från tjock- och ändtarmscancer

Tjock- och ändtarmscancer är en av de vanligaste cancerformerna i Sverige, men om den upptäcks tidigt är prognosen god. Allmän screening, där stora grupper regelbundet undersöks, är därför ett viktigt verktyg i arbetet mot sjukdomen. Ännu större nytta skulle screeningen göra om risken att insjukna kunde bedömas mer individuellt.

Bethany Van Guelpen forskar om de biologiska länkarna mellan riskfaktorer och att cancer faktiskt utvecklas, och hur risken att insjukna speglar sig i blodet. Ett blodprov som visar förhöjd risk skulle exempelvis kunna användas för att anpassa rekommendationer om livsstil, screeningstart och undersökningsintervall - och i förlängningen minska insjuknande och dödlighet.

Van Guelpens forskning bygger på omfattande befolkningsmaterial från Northern Sweden Health and Disease Study, där bland annat forskningsprover och hälsodata från Västerbottens hälsoundersökningar ingår. Materialet är en viktig anledning till att hon valt att bedriva sin forskning i Sverige.

Mötet med patienter vars cancer upptäckts i ett skede där risken för återfall är stor, eller där sjukdomen inte längre är botbar, är en stark drivkraft i det förebyggande arbetet.

Bethany Van Guelpen föddes 1979 i St. Andrews, Kanada. Efter studier vid University of New Brunswick och en magisterexamen i kostvetenskap vid Umeå universitet 2002, dispute-rade hon i experimentell patologi 2006 och tog läkarexamen 2011. Samma år blev hon docent. År 2014 erhöll hon ett biträdande lektorat i kombination med specialiseringstjänstgöring i onkologi. Hon blev specialistläkare och universitetslektor 2024. Under de senaste 20 åren har hon undervisat inom flera grundutbildningar, idag främst vid Läkarprogrammet. Vidare är hon vetenskaplig ledare för Northern Sweden Health and Disease Study.





MARIA GUSTAFSSON

Professor i klinisk farmaci
1 mars 2025

Ändamålsenlig och säker läkemedelsanvändning bland äldre

Läkemedelsanvändningen hos äldre har ökat över tid, vilket speglar medicinska framsteg: fler sjukdomar kan behandlas, och livskvaliteten förbättras. Men eftersom äldre är mer känsliga för läkemedel än yngre ökar samtidigt risken för ogynnsamma kombinationer, biverkningar och läkemedelsorsakad sjuklighet.

Maria Gustafsson vill förbättra kvaliteten och säkerheten i äldres läkemedelsbehandling, med särskilt fokus på den kliniska apotekarens roll. I samverkan med andra professioner inom hälso- och sjukvården kan den kliniska apotekaren bidra till en mer ändamålsenlig och säker läkemedelsanvändning, där patientens behov står i centrum.

Gustafsson undersöker bland annat hur risken för läkemedelsrelaterade återinläggningar kan minskas och livskvaliteten hos äldre förbättras. Drivkraften är att bidra till förbättrad kvalitet och säkerhet hos äldres läkemedelsanvändning - särskilt för dem som har svårt att föra sin egen talan, som vid demenssjukdom.



Maria Gustafsson föddes 1971 i Söderhamn i Hälsingland, och växte upp i Rognäs utanför Piteå. Hon tog apotekarexamen 1995 och magisterexamen i klinisk farmaci 2010, båda vid Uppsala universitet. Efter att ha disputerat i geriatrik vid Umeå universitet 2016 har hon kombinerat forskning och undervisning med sitt arbete som klinisk apotekare. Hon blev meriterad lärare 2017 och docent 2018, och har byggt upp en egen forskargrupp inom klinisk farmaci.



Stina Jansson föddes 1975 i Bergeforsen, Timrå kommun. Hon tog lärarexamen i kemi och biologi vid Umeå universitet 2000, samt kandidatexamen i biologi och magisterexamen i kemi. Efter några år som gymnasielärare återvände hon till Umeå universitet och disputerade i miljökemi 2008. Hon genomförde en postdoktorsvistelse vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) med stöd från Formas och anställdes 2011 som biträdande lektor. 2017 blev hon docent, och leder idag en forskargrupp vid Kemiska institutionen där många projekt drivs i samverkan med externa parter som Umeå Energi och NASA Kennedy Space Center. Hon undervisar vid såväl sin heminstitution som vid Universitetspedagogik och lärandestöd (UPL).

STINA JANSSON

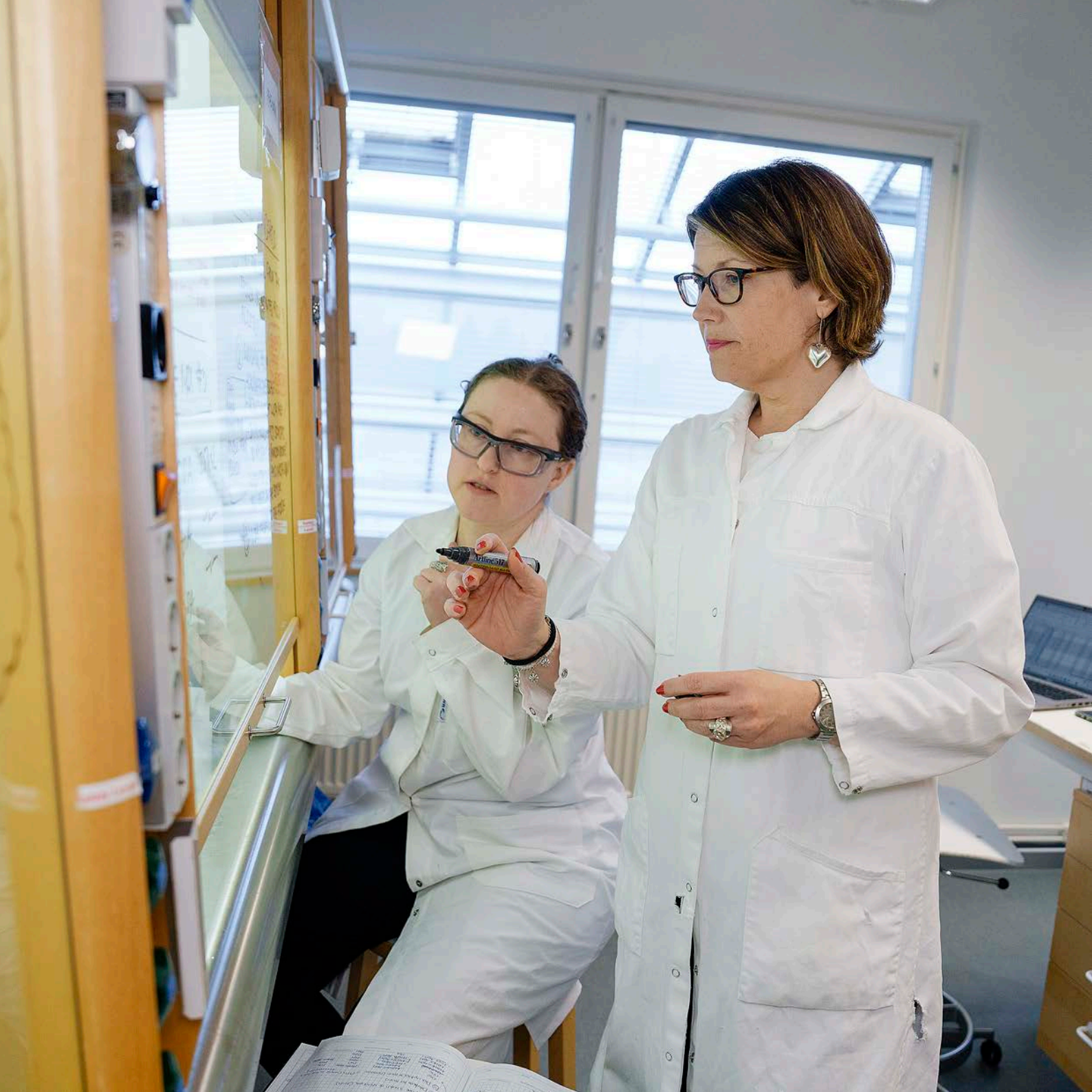
Professor i miljökemi med inriktning mot miljöteknik
11 april 2025

Avfall som både risk och möjlighet

Det sätt vi lever på idag ger upphov till stora mängder avfall. Att lägga avfallet på deponi är inte hållbart - i stället måste resurserna i materialet tas till vara, antingen genom energiåtervinning eller genom omvandling till nya produkter. Men dessa processer är komplexa och det är därför viktigt att vi förstår kemin i dessa och i avfallet, och hur miljöfarliga ämnen kan bildas eller frigöras under behandlingen.

Stina Jansson forskar om vad som händer med miljöfarliga ämnen när avfall förbränns eller på annat sätt behandlas vid höga temperaturer. Särskilt fokus ligger på vad som ibland kallas "evighetskemikalier" - PFAS - en grupp stabila och svårnedbrytbara kemikalier som förekommer i många produkter och som innebär stora risker för såväl miljö som människors hälsa.

Forskningsresultaten kan användas av myndigheter, industri och beslutsfattare, men väcker också intresse från medier och skolor. Tillsammans med sin forskargrupp vill hon öka förståelsen för hur miljöfarliga ämnen bildas och bryts ner, och bidra till en avgiftning av samhället.





TOM MADELL

Professor i rättsvetenskap

1 februari 2025

Insatser mot korruption och jäv i offentlig upphandling

Offentliga upphandlingar i Sverige omsätter årligen över 900 miljarder kronor, varav den största delen sker inom kommunal verksamhet. Att en så stor andel av våra gemensamma medel hanteras genom upphandlingar gör det angeläget att analysera vad som bör upphandlas, hur processen ska genomföras, vilka krav som kan ställas och var de rättsliga gränserna går.

Korruption inom offentlig sektor är ett av de områden som står i fokus för Tom Madells forskning. Enligt uppskattningar från Konkurrensverket försvinner omkring tio procent av de belopp som omsätts inom offentlig upphandling i korruption. Det är därför viktigt att identifiera vilka riskfaktorer som finns, särskilt inom kommunal verksamhet, och hur korruption kan motverkas och jävsituationer undvikas samt hur välfärdsbrottslighet kan upptäckas.

Genom att kartlägga upphandlingsförfaranden och understryka behovet av uppföljning av ingångna avtal, vill Madell bidra till att offentliga medel används mer ansvarsfullt. Förhoppningen är att forskningen kan ge vägledning till politiker och tjänstepersoner i hur upphandling bör planeras, genomföras och följas upp.



Tom Madell föddes 1966 i Norge och växte upp i Kall i Jämtland. Han tog sin juristexamen vid Umeå universitet 1993 och disputerade i rättsvetenskap 1998. Fem år senare, 2003, blev han docent. År 2006 genomförde han en postdoktorsvistelse vid Flinders University i Adelaide, Australien, och utnämndes året därpå till professor i rättsvetenskap vid Umeå universitet. Mellan 2012 och 2023 var han hovrättsråd i Hovrätten för Övre Norrland. I februari 2025 återvände han till Umeå universitet efter en tid vid Lunds universitet.



Johannes Messinger föddes 1963 i Berlin, Tyskland. Han tog diplomexamen i kemi 1988 och disputerade i fysikalisk kemi 1993, vid Technische Universität Berlin. Under perioden 1993–1999 genomförde han tre postdoktorstvistelser i Canberra, London och Berkeley. Mellan 1999 och 2001 kvalificerade han sig för en professur, och därefter arbete han som gruppleddare vid Max-Planck-Institut für Bioanorganische Chemie. År 2008 utnämndes han till professor i biologisk kemi vid Umeå universitet och 2016 till professor vid Uppsala universitet.

JOHANNES MESSINGER

Professor i fotosyntesbiofysik
1 april 2024

Studier av enzymer för att förbättra energisystem och grödor

Fotosyntesen omvandlar solenergi, koldioxid och vatten till biomassa och syre – och är grunden för livet på jorden. Att i detalj förstå hur processen går till förväntas bidra till produktion av hållbara bränslen och förbättrade grödor.

Johannes Messinger drivs av att avslöja hemligheterna bakom det som kallas biologisk katalys – det vill säga den process där enzymer påskyndar kemiska reaktioner i levande organismer utan att själva förbrukas. Fokus ligger på att förstå, på molekylnivå, hur vissa enzymer i växter – särskilt fotosystem II och rubisco – omvandlar vatten och koldioxid till syre och energirika ämnen.

Genom sin forskning, som han bedriver tillsammans med nationella och internationella samarbetspartner, bidrar Messinger med kunskap om enzymer – kunskap som i sin tur kan effektivisera de katalysatorer som krävs för produktion av hållbara bränslen, samt till utvecklingen av mer högavkastande grödor som behövs för att minska hunger.





ELEONORA MUSSINO

Professor i sociologi

1 april 2025

Migrantfamiljer, barnafödande och välfärd

Migration är en av Europas viktigaste och mest kontroversiella samhällsfrågor. Eleonora Mussino studerar hur internationell migration påverkar människors livsförlopp, men också migrationens effekter på de samhällen dit människor flyttar och där de lever sina liv.

I sin forskning har hon särskilt fokuserat på barnafödande bland migranter i relation till länders fruktsamhetsnivåer, liksom på hur invandrade föräldrar använder exempelvis mödrahälsovård, barnomsorg och föräldraledighet. Resultaten visar att strukturella hinder påverkar migrantfamiljers möjligheter och tillgång till vård och förmåner.

Analyser av stora datamängder, i kombination med människors levda erfarenheter, gör det möjligt att upptäcka svårångade mönster och att utforma policyer som bättre tjänar olika befolkningsgrupper i samhället. Genom att grunda beslut om invandring och integration på evidens, snarare än subjektiva antaganden, skapar vi förutsättningar för vad Mussino kallar hållbar migration - en situation där både nyanlända och mottagande samhällen kan utvecklas tillsammans.



Eleonora Mussino föddes 1981 i Rom, Italien. Hon tog examen i social och demografisk statistik i Rom 2005 och examinerades två år senare från European Doctoral School of Demography vid Max Planck-institutet i Rostock, Tyskland. År 2010 disputerade hon i demografi vid Sapienza-universitetet i Rom. Mellan 2010 och 2013 var hon forskare vid Italiens nationella statistikinstitut. Därefter etablerade hon en forskargrupp vid Stockholms universitet och blev docent i demografi 2017. År 2024 tilldelades hon Jan M. Hoem-utmärkelsen för framstående forskning inom socialpolitik och familjedemografi.



André Nyberg föddes 1984 i Nordmaling. Han tog magisterexamen i fysioterapi 2012 och i idrottsmedicin 2013. Året därpå disputerade han i fysioterapi vid Umeå universitet. Mellan 2014 och 2017 genomförde han en postdoktorsvistelse i Québec, Kanada. År 2021 tilldelades han Prins Daniels Medel för yngre lovande forskare och 2023 Eric K. Fernströms pris för särskilt framgångsrika unga forskare. Sedan 2024 är han excellent lärare vid Umeå universitet.

ANDRÉ NYBERG

Professor i fysioterapi

1 juli 2024

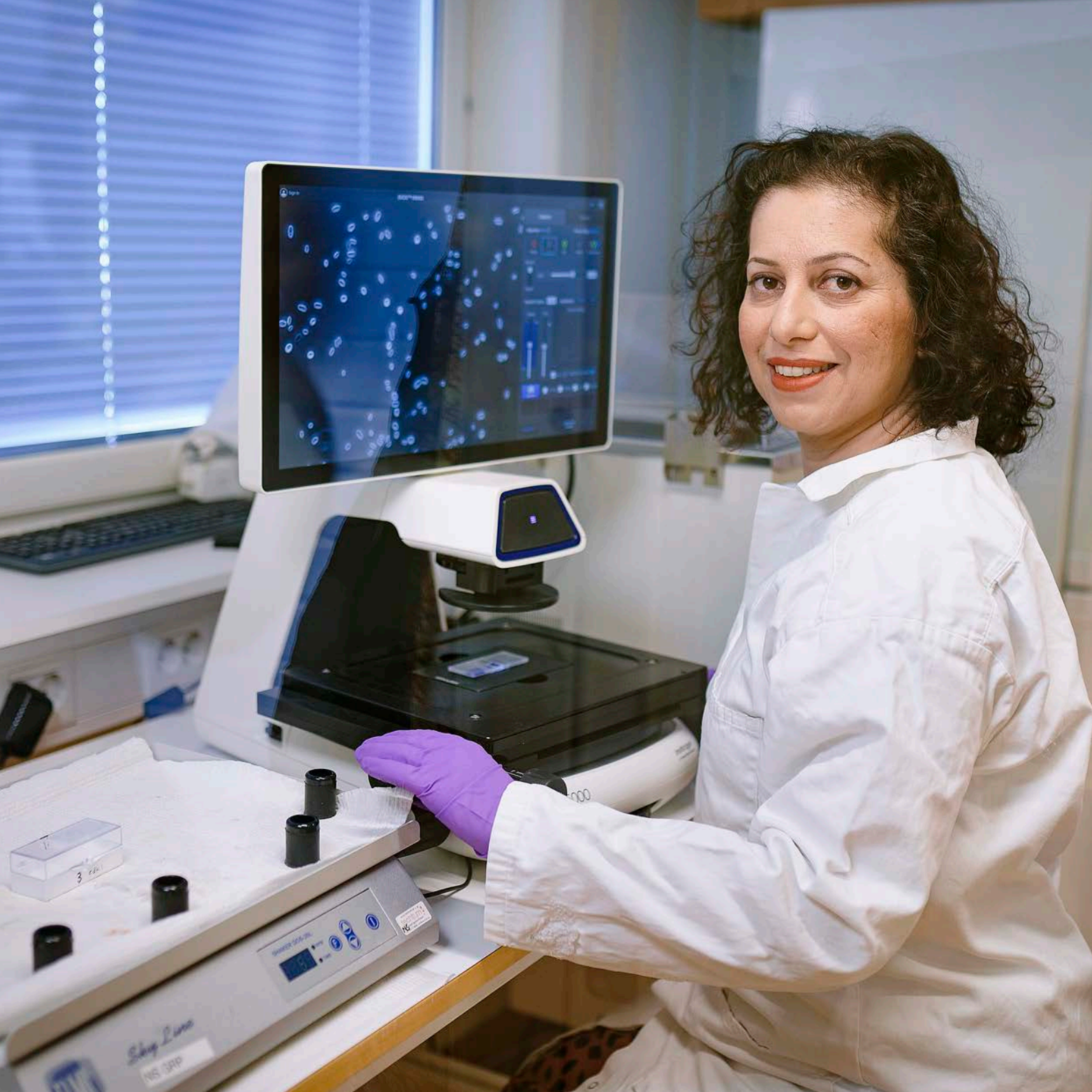
Att angripa KOL som mer än en lungsjukdom

Kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL) är en av våra vanligaste och mest allvarliga kroniska sjukdomar. Den påverkar inte bara lungorna utan också andra delar av kroppen, vilket förvärrar symtombilden, försämrar livskvaliteten och ökar risken för förtida död - oavsett graden av nedsatt lungfunktion. Trots detta saknas pålitliga och lättanvända metoder för att upptäcka dessa förändringar, och dagens behandlingar är effektiva för endast hälften av patienterna.

André Nyberg kombinerar kliniska studier med laboratoriearbete för att utveckla nya sätt att undersöka, förstå och behandla KOL - exempelvis genom att studera hur fysisk träning påverkar samspelet mellan hjärta, hjärna och muskler.

Forskningsresultaten har potential att snabbt omsättas i praktiken och bidra till nya bedömnings- och behandlingsmetoder, både nationellt och internationellt. Individanpassade behandlingar kan förbättra livskvaliteten och minska dödligheten för miljontals människor världen över.





NASIM SABOURI

Professor i medicinsk kemi

1 januari 2025

Kunskap om "DNA-knutar" för skonsammare cancerbehandlingar

Cancer är en av våra vanligaste och dödligaste sjukdomar, och även om det idag finns många sätt att behandla cancer ger behandlingarna ofta svåra biverkningar - och effekten varierar mellan olika patienter. Nasim Sabouris forskning syftar till att utveckla nya, effektiva och skonsamma sätt att behandla cancer.

Hon beskriver DNA som kroppens instruktionsbok. Det är den som anger hur våra celler ska fungera och när skador eller förändringar uppstår blir instruktionsboken svårläst, och cancer kan uppstå. För att ännu bättre förstå hur cancer utvecklas och motverkas, studerar hon små "knutar" som bildas i cellernas DNA, så kallade G4 och i-motif. Eftersom dessa knutar är betydligt vanligare i cancerceller än i friska celler, vill forskarna förstå varför de bildas och hur de påverkar cellernas beteende.

Sabouri undersöker också *helikaser* - en typ av enzym som fungerar som "dragkedjor" som öppnar nämnda knutar. Med ökad förståelse för såväl DNA-knutarna som helikaser vill hon utveckla behandlingar som riktar sig specifikt mot cancerceller och är mer skonsamma mot kroppen i övrigt.



Nasim Sabouri föddes 1978 i Teheran, Iran, där hon också växte upp innan hon flyttade till Täby 1987. Hon disputerade vid Umeå universitet 2008 och var därefter postdoktor vid Princeton University 2008–2012. Sedan 2013 leder hon en forskargrupp i Umeå. Hon blev docent i medicinsk kemi 2019 och verksam som ställföreträdande prefekt och studierektor för forskarutbildningen vid Institutionen för medicinsk kemi och biofysik. Därutöver är hon Wallenberg Academy Fellow sedan 2016 med förlängning 2021, samt mottagare av Eric K. Fernströms pris 2017 och Sven och Ebba-Christina Hagbergs pris i biokemi 2021.



Marlene Sandlund föddes 1972 i Åsele och växte upp i Vindeln. Hon tog sjukgymnastexamen i Umeå 1995 och magisterexamen i systemvetenskap 2002, innan hon disputerade vid Umeå universitet 2011. Efter en postdoktorsvistelse 2013–2015 följde en tjänst som biträdande lektor. År 2019 blev hon universitetslektor vid Institutionen för samhällsmedicin och rehabilitering. Hon blev docent 2020 och har ett långvarigt engagemang i Umeå universitets fysioterapeututbildning.

MARLENE SANDLUND

Professor i fysioterapi
16 september 2024

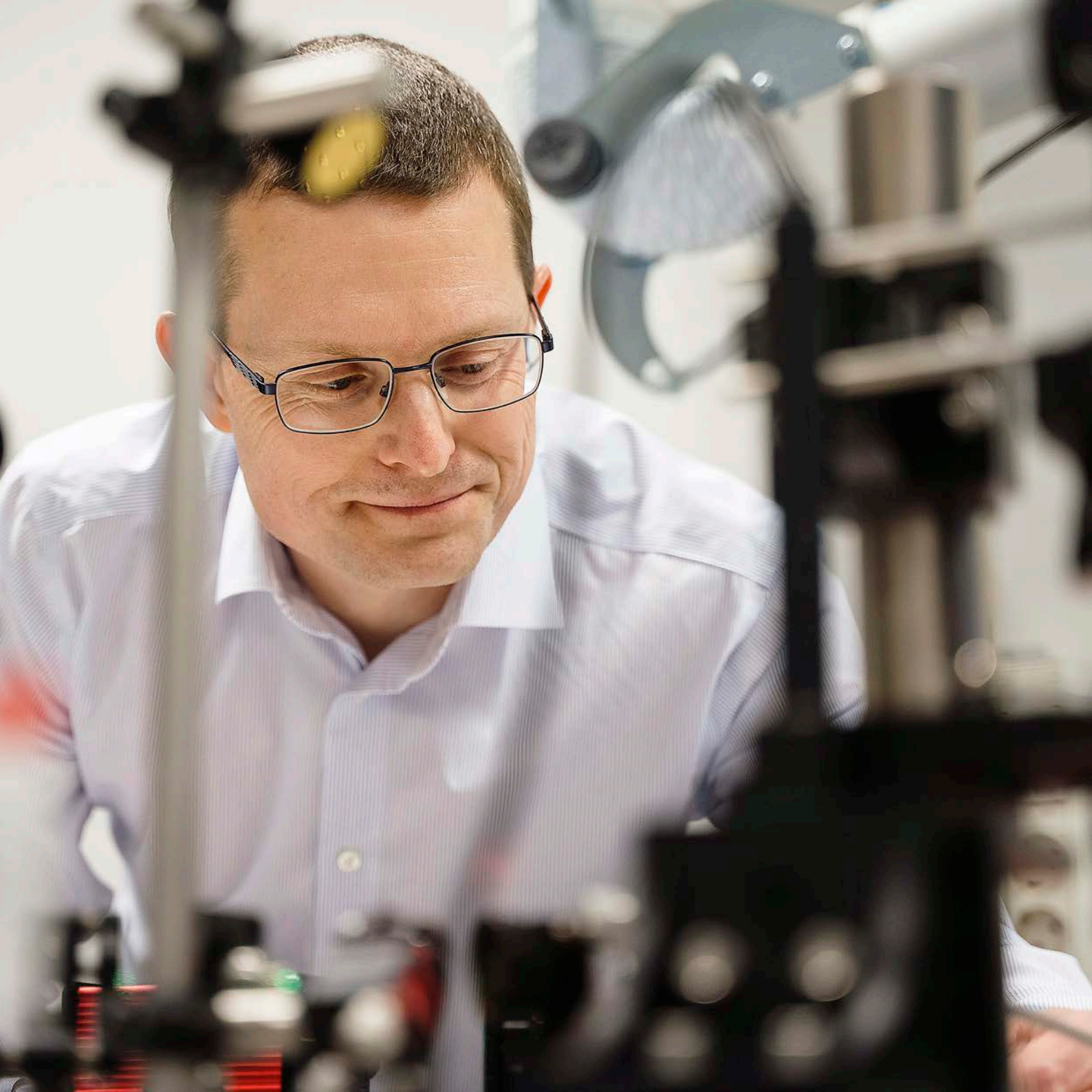
Förebyggda fallolyckor är en vinst för både individen och samhället

Varje år faller en av tre personer över 65 år. Fallolyckor är den typ av olycka som leder till flest dödsfall, flest sjukhusinläggningar och flest besök på akutmottagningar. Utöver fysiska skador kan en fallolycka skapa rädsla för att falla igen, vilket i sin tur kan leda till social isolering med allvarliga konsekvenser för både hälsa och livskvalitet.

Genom att förebygga fallolyckor minskas både individens lidande och samhällets kostnader. Det mest effektiva sättet att förebygga fall är träning av balans och benstyrka, men många i riskgruppen får inte det stöd de behöver för att kunna genomföra träningen.

Marlene Sandlund forskar om hur digitala träningsprogram kan ge seniorer och personer med intellektuella funktionsnedsättningar stöd att träna på egen hand. Forskningen sker i samverkan med målgrupperna och har bland annat lett till utvecklingen av appen Säkra steg, som riktar sig till seniorer och verksamheter som arbetar fallpreventivt.





FLORIAN SCHMIDT

Professor i tillämpad fysik

1 juli 2024

Laserspektroskopi för ökad förståelse av energiomvandling

Energi omvandlas ständigt - i våra kroppar, i naturen och i industrins olika processer. Men omvandlingen är aldrig perfekt. Förutom att en del energi går förlorad i oönskade former kan omvandlingen i organismer påverkas av sjukdomar, och i vissa fall orsakar den utsläpp av växthusgaser. För att förstå och i förlängningen kunna påverka sådana förlopp krävs noggranna mätningar av biomolekyler såväl som oorganiska föreningar.

Florian Schmidt utvecklar optiska metoder, baserade på laserspektroskopi, för att mäta och avbilda gasformiga och fasta ämnen i komplexa processer med hög precision och tidsupplösning. Med hjälp av dessa metoder undersöker han till exempel vad som händer vid förbränning av biomassa och avfall, hur kroppens ämnesomsättning påverkas vid sjukdom, eller hur fett tas upp och lagras i celler.

Forskningen kan ge industrin nya verktyg för att övervaka och effektivisera energiomvandling av hållbara bränslen med minskade utsläpp, men den kan också bidra till nya sätt att upptäcka och behandla sjukdom. I grunden finns en vilja att förena avancerad metodutveckling med teknik och praktiska tillämpningar - och att hitta lösningar i samspelet mellan fysik, kemi, livsvetenskap och medicin.



Florian Schmidt föddes 1975 i Wien, Österrike. Han tog kandidatexamen i teknisk fysik vid TU Wien och avlade masterexamen i fysik 2002 vid Umeå universitet, innan han 2007 disputerade i experimentell fysik vid samma lärosäte. 2009–2011 var han postdoktor vid Helsingfors universitet varpå han återvände till Umeå universitet och startade forskargruppen Tillämpad optik. Han blev docent 2020 och meriterad lärare 2022. Mellan 2019 och 2024 var Schmidt programansvarig för Högskoleingenjörsprogrammet i maskinteknik och sedan 2025 är han biträdande prefekt med ansvar för forskning vid Institutionen för tillämpad fysik och elektronik.



Ryan Sponseller föddes 1975 i Alliance, Ohio, USA. Han tog sin masterexamen i biologi 2000 vid Virginia Tech och disputerade 2006 vid Arizona State University. Efter en postdoktorsvistelse vid samma universitet 2006–2007, följde en tid som biträdande professor vid University of Alabama 2008–2010. Samma år flyttade han till Umeå för en biträdande professur vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). År 2013 flyttade han till Umeå universitet och Institutionen för ekologi, miljö och geovetenskap, där han startade en egen forskargrupp.

RYAN SPONSELLER

Professor i ekosystemvetenskap
1 december 2024

Bäckar och floder – livsnervar i nordliga landskap

Bäckar och floder är livsnervar i våra landskap. De förser oss med rent vatten och är livsmiljöer för många växter och djur. Samtidigt är bäckar känsliga för förändringar i klimat eller markanvändning.

Ryan Sponseller studerar hur förändringar i nordliga avrinningsområden – det vill säga områden där vatten samlas upp och rinner mot sjöar och hav – påverkar vattenkvalitet, djurliv och utsläpp av växthusgaser.

Genom att kombinera fältstudier, experiment och modellering vill han förstå hur ekosystemen reagerar på klimat och olika former av markanvändning, som exempelvis skogsbruk. Målet är att kunna förutse effekter på sötvattenmiljöernas funktion och tillstånd, och bidra med kunskap om hur vi bäst vårdar mark och vatten i framtiden. Resultaten kan användas för att planera hållbar markanvändning och restaurera sötvattenmiljöer – åtgärder som stärker ekosystemens motståndskraft och långsiktiga hälsa.





PATRIK WENNBERG

Professor i allmänmedicin

1 september 2024

Vardagsvanornas betydelse för välmående och sjukdomsrisk

Trots att Världshälsoorganisationen (WHO) bedömt att 80 procent av all hjärt-kärlsjukdom skulle kunna förebyggas, går bara en bråkdel av hälso- och sjukvårdens resurser till förebyggande insatser. Patrik Wennberg vill stärka den förebyggande vården genom att identifiera metoder som är effektiva och hållbara över tid.

Forskningen fokuserar på hur våra levnadsvanor hänger ihop med risken att utveckla sjukdom - framför allt hjärt-kärlsjukdom och diabetes. Ett av de viktigaste spåren handlar om fysisk aktivitet och stillasittande. Målet är att öka kunskapen om hur våra vardagsvanor påverkar både hur vi mår och risken att drabbas av sjukdom längre fram.

Forskningsresultaten kan skapa nya möjligheter att främja fysisk aktivitet och minska stillasittande, både inom sjukvården och i samhället i stort - till exempel på arbetsplatser.



Patrik Wennberg föddes 1972 i Karlstad. Han tog läkarexamen vid Umeå universitet 2000 och disputerade i allmänmedicin 2009. Samma år blev han specialist i allmänmedicin. Efter en postdoktorsvistelse vid Baker Heart and Diabetes Institute i Melbourne, Australien, anställdes han som lektor vid Umeå universitet 2018. Vidare är han distriktsläkare och koordinator för Västerbottens hälsoundersökningar, och har arbetat med pedagogisk utveckling inom primärvården. 2021 tilldelades Wennberg Medicinska fakultetens pedagogiska pris.

**FÖRTJÄNSTMEDALJÖRER
VID UMEÅ UNIVERSITET**



Inge-Bert Täljedal föddes 1942 i Värnamo och växte upp i Södertälje. Han blev medicine doktor vid Umeå universitet 1967 och professor i histologi 1980. Inge-Bert Täljedal har bland annat varit ordförande för Umeå kommunfullmäktige samt för Norrländska litteratursällskapet. Under åren 1999 till och med 2005 var han rektor vid Umeå universitet.

INGE-BERT TÄLJEDAL

Förtjänstmedaljör vid Umeå universitet

Har gjort stora ämnesöverskridande insatser

Professor emeritus Inge-Bert Täljedal har sedan mitten av 1960-talet fram till sin pensionering påtagligt bidragit till utvecklingen av Umeå universitet. Efter inledande medicin- och forskarstudier i Uppsala och vid Karolinska institutet kom Täljedal redan som ung forskare att spela en betydande roll för framväxten av Umeå universitet och dess medicinska fakultet.

Åren 1999-2005 var Täljedal rektor för Umeå universitet. Under hans tid som rektor inrättades flera för universitetet betydelsefulla och framgångsrika utbildnings- och forskningsmiljöer som genom åren bidragit till utvecklingen av Umeå universitet som ett regionalt, nationellt och internationellt attraktivt och konkurrenskraftigt lärosäte. Dessa miljöer inkluderar Umeå Plant Science Centre och Vårdduo - Centrum för samisk forskning. Täljedals stora intresse för filosofi ledde till starten av de årliga Burmanföreläsningarna. Täljedals språkintresse har också varit viktigt för språkämnena vid Umeå universitet, vilka han såg till att värna med ett riktat språkstöd.

Förutom gärningar till gagn för Umeå universitet har Täljedal under flera decennier varit en mycket framträdande person lokalt i Umeå. Han har varit ordförande för Umeås kommunfullmäktige och han satt även flera år både som ordförande och som ledamot i kommunens kulturnämnd där samverkan med universitetet var betydande.

Umeå universitets förtjänstmedalj delas sedan 2010 ut vart tredje år och mottagaren kan vara såväl anställd vid universitetet som extern, respektive vara i aktiv förvärvsålder eller pensionerad/emeriterad.

ELLINOR ÄDELROTH

Förtjänstmedaljör vid Umeå universitet

Vetenskapligt och humanitärt arbete som har satt avtryck

Professor emerita Ellinor Ädelroth disputerade 1990 i Umeå på en avhandling om luftvägsinflammation vid astma. Hon fortsatte med studier av behandlingseffekter av inhalationskortison, och som gästforskare vid McMaster University i Kanada samarbetade hon med välrenommerade astmaforskare, vilket har gett en rad publikationer i tidskrifter som *New England Journal of Medicine* och *Lancet*.

Ädelroth gjorde 2008 sin första resa till Bukavu i Kongo, och arbetade därefter tidvis som volontär med undervisning och vård vid Panzisjukhuset. Efter pensioneringen 2012 intensifierades arbetet vid "Panzi" med Dr Denis Mukwege, hedersdoktor vid Umeå universitet och även Nobels fredspristagare. Ädelroth har sedan dess arbetat intensivt med att sprida information om Dr Mukweges arbete mot sexualiserat våld. För sina betydande humanitära insatser vid Panzisjukhuset fick hon 2020 motta H.M. Konungens medalj, 8:e storleken i Serafimerordens band.

Ädelroths betydelse för Dr Mukweges koppling till Umeå universitet kan inte nog understrykas, och var enligt Mukwege själv den bärande faktorn att han besökte Umeå universitet direkt efter mottagandet av Nobels fredspris, och därmed gav universitetet internationell strålgans.

I sin gärning har hon varit en god ambassadör för Umeå universitet, och såväl hennes vetenskapliga, pedagogiska som humanitära arbete har satt avtryck både lokalt, nationellt och internationellt.

Umeå universitets förtjänstmedalj delas sedan 2010 ut vart tredje år och mottagaren kan vara såväl anställd vid universitetet som extern, respektive vara i aktiv förvärvsålder eller pensionerad/emeriterad.



Ellinor Ädelroth föddes 1947 i Lycksele. Hon tog läkarexamen 1974, disputerade 1990 vid Umeå universitet, blev docent 1996 och professor i lungmedicin 2009. Hon var även prefekt på Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin vid Umeå universitet från 2007 fram till sin pensionering. År 2020 mottog Ädelroth H.M konungens medalj av 8:e storleken i Serafimerordens band för sina betydande humanitära insatser.

The background of the image is a dark blue color with a repeating pattern of stylized, light blue leaves. The leaves are arranged in vertical columns, with each leaf having a central vein and several smaller veins branching off. The pattern is dense and covers the entire background.

**VETENSKAPLIGA
PRISTAGARE
VID UMEÅ UNIVERSITET**

ÅRETS VETENSKAPLIGA PRISER

AMANDA OCH PER ALGOT MÅNGBERGS PRIS

Amanda och hennes make Per Algot Mångberg instiftade 1974 en fond. De föreskrev att ”priset skall utdelas till en inom de nordiska länderna bosatt forskare, som gjort en synnerligen stor insats för främjande av de neurologiska, neurokirurgiska och oto-rhino-laryngologiska vetenskaperna”. Priset finansieras av Swedbanks Ägarstiftelse Norrland.

BO OCH BARBRO HAMMARSTRÖMS PRIS VID UMEÅ UNIVERSITET

Efter en donation av Bo Hammarström instiftades Bo och Barbro Hammarströms pris, som kommer att delas ut från 2023 till och med 2027. Priset tilldelas en forskare eller lärare vid Umeå universitet som gjort framstående insatser för främjande av vetenskaplig forskning och utveckling inom kemi, cell- och molekylärbiologi, mikrobiologi eller immunologi.

ERIC K. FERNSTRÖMS PRIS

Skeppsredare Eric K. Fernströms stiftelse för främjande av vetenskaplig medicinsk forskning instiftades år 1978. Dels utdelas Eric K. Fernströms stora nordiska pris, dels Eric K. Fernströms pris till yngre, särskilt lovande och framgångsrika forskare. Det sistnämnda priset utdelas varje år till pristagare från var och en av de sex medicinska fakulteterna i landet.

IKSU IDROTTSVETENSKAPLIGA PRIS TILL JAN ÅMANS MINNE

IKSU idrottsvetenskapliga pris till Jan Åmans minne delas ut till nationella forskare som på ett övertygande sätt bidrar till att öka kunskapen inom det idrottsvetenskapliga området. 2015 när IKSU firade 50 år instiftades priset av bland annat Jan Åman, som var mycket engagerad i föreningen. Sedermera slogs priset ihop med en fond som skapades vid Jan Åmans bortgång 2016.

KUNGL. SKYTTEANSKA SAMFUNDETS PRIS

Kungl. Skytteanska Samfundet har instiftat priser till yngre forskare vid Umeå universitet för framstående insatser inom teknik/naturvetenskap, humaniora, samhällsvetenskap och medicin.

MARGARETA OCH ERIC MODIGS PRIS

Margareta och Eric Modigs pris instiftades av Kungl. Skytteanska Samfundet år 1998 efter en donation av konsul Eric Modig och hans hustru Margareta Modig, Umeå. Enligt donatorernas önskan ska priset delas ut till en skicklig forskare eller forskargrupp för att stödja och uppmuntra forskning inom företrädesvis ögats, hjärtats och lungans områden.

NORDEAS VETENSKAPLIGA PRIS

Nordeas vetenskapliga pris delas ut till forskare som gjort framstående insatser för främjande av vetenskaplig forskning och utveckling inom framför allt samhällsvetenskapliga, rättsvetenskapliga och/eller datavetenskapliga forskningsområden. Även andra forskningsområden kan vara aktuella om de bedöms ha relevans för bankverksamhet.

NORDEAS OCH UMEÅ UNIVERSITETS INNOVATIONSPRIS FÖR NYTTIGGÖRANDE

Nordeas och Umeå universitets innovationspris för nyttiggörande synliggör extra framstående insatser inom innovation, implementering samt kommersialisering av forskningsresultat. Priset vänder sig till samtliga vetenskapsområden vid Umeå universitet.

SVEN OCH MAUD THURÉUS PRIS

Sven Thuréus, medicine och odontologie hedersdoktor, legitimerad läkare och legitimerad tandläkare, och hans hustru Maud donerade den 2 november 1987 medel till den odontologiska fakulteten vid Umeå universitet för bildandet av en fond benämnd Thuréus fond för odontologisk och stomatologisk forskning jämte plastikkirurgi. Fondens ändamål är att främja forskningen inom tändernas, käkarnas och munhålan område i vid bemärkelse.

TORGNY OCH LENA STIGBRANDS PRIS VID UMEÅ UNIVERSITET

Efter en donation av professor emeritus Torgny Stigbrand instiftades Torgny och Lena Stigbrands pris. Priset tilldelas en forskare eller lärare vid Umeå universitet som gjort framstående insatser för främjande av vetenskaplig forskning och utveckling inom immunologi, cell- och molekylärbiologi eller mikrobiologi. Priset delas ut årligen från 2024 till och med 2026.

UMEÅ KOMMUNS VETENSKAPLIGA PRIS

Umeå kommun delar årligen ut ett vetenskapligt pris till yngre lovande forskare vid Umeå universitet inom områdena miljö, kommunal ekonomi eller kultur.



FREDRIK ALMQVIST

Bo och Barbro Hammarströms pris vid Umeå universitet

Professor Fredrik Almqvist är en mycket välrenommerad forskare inom organisk kemi och läkemedelskemi där han med sin kunskap utvecklat skräddarsydda molekyler mot ett flertal viktiga måltavlor inklusive resistent bakterier. Han har vidare lagt stor vikt och energi på att fortbilda allmänheten via sitt entreprenörskap, samt också genom sitt bolagsengagemang skapat förutsättningar för nya kvalificerade jobbtilfällen inom Umeåområdet.



CARL-JOHAN BORAXBEEK

IKSU idrottsvetenskapliga pris till Jan Åmans minne

Professor Carl-Johan Boraxbeek är nationellt och internationellt erkänd för att genom sin forskning bidra med ny kunskap inom det idrottsvetenskapliga området med fokus på fysisk aktivitets påverkan på hjärnans hälsa över livsspannet. Ett område som har stor relevans för många individer då forskningen visar på hur fysisk aktivitet kan främja hjärnans åldrande, och därmed skapa incitament för att samhället ska främja idrott och fysisk aktivitet även med ökad ålder. Boraxbeek har publicerat ett stort antal vetenskapliga artiklar och har erhållit stora forskningsanslag till sina forskningsprojekt, och var med i den grupp av internationella experter som tog fram evidensbaserade rekommendationer om fysisk aktivitet och åldrande så att samhället kan anpassas för att möjliggöra fysisk aktivitet.

BERIT BYSTRÖM

Margareta och Eric Modigs pris

Docent Berit Byström får priset för hennes enastående insatser inom oftalmologisk forskning och klinisk verksamhet. Hennes arbete har haft stor betydelse för förståelsen av hornhinnans uppbyggnad, funktion och sjukdomsmekanismer, där hon kombinerar sin kliniska expertis med genetiska och molekylärbiologiska metoder samt populationsstudier baserade på nationella kvalitetsregister. Med sin unika förmåga att förena kliniskt arbete med banbrytande forskning har Byström gjort betydande vetenskapliga framsteg som inte bara bidrar till ökad förståelse av hornhinnans sjukdomar utan också förbättrar behandlingsmöjligheterna för patienter.



LEIF BÄCK

Amanda och Per Algot Mångbergs pris

Docent Leif Bäck är överläkare och chef över tumörsektionen på Öron-, näsa- och halskliniken vid Helsingfors universitetssjukhus. Han tilldelas priset för sin forskning kring diagnostik, behandling och komplikationer inom öron-, näsa- och halstumörer. Bäck tillhörde gruppen som var bland de första som rapporterade om förekomsten av Humant Papillomvirus i tonsillcancervävnad. Radiofrekvensbehandling vid sömnapnésjukdom (OSAS) och vid huvud- och halscancer är också hans forskningsområden, liksom utvärdering av OSAS-behandlingar och avancerad tumörkirurgi. Han är en återkommande gäst som tumörkirurg vid Öron-, näsa- och halskliniken i Umeå, vilket är i linje med prisets syfte att lyfta medicinsk forskning med betydelse för vården i norra Sverige.





HELENA EDLUND

Torgny och Lena Stigbrands pris vid Umeå universitet

Professor Helena Edlund har i sin forskning genererat banbrytande rön rörande molekylära mekanismer som styr bukspottskörtelns utveckling samt bildandet av och funktionen hos de insulinproducerande beta-cellerna. Med sin forskning har hon även bidragit till ökad förståelse för kopplingen mellan fetma och utveckling av typ 2-diabetes. Vidare har Edlund varit medgrundare till ett bolag där hennes upptäckter legat till grund för läkemedelsutveckling inom området typ 2 diabetes och kardiovaskulära komplikationer.



INGER ELIASSON

Nordeas och Umeå universitets innovationspris för nyttiggörande

Docent Inger Eliasson tilldelas priset för att hon genomför högst relevanta studier i idrottspedagogik för idrottsrörelsen och förmedlar resultaten på ett tilltalande sätt. Hennes vetenskapliga arbete har haft stor betydelse för den kunskapsförflyttning om barn- och ungdomsidrott som pågår inom Riksidrottsförbundet och SISU Idrottsutbildarna. Särskilt värdefull har hennes forskning varit i arbetet med att stärka barns rättigheter inom idrottsrörelsen i enlighet med FN:s barnkonvention.

Eliasson är ett framstående exempel på hur forskningsresultat kan nyttiggöras. På ett innovativt och mångfacetterat sätt omvandlar hon sina resultat till kunskap som sprids brett genom olika medier och används i filmer, utbildningsmaterial, policytexter och pedagogiska hjälpmedel.

MOA ERIKSSON KRUTRÖK

Umeå kommuns vetenskapliga pris

Docent Moa Eriksson Krutrök får priset för sin forskning om social mediaanvändning i samband med kriser som trauma, sorg, social resiliens och krig och har genom sin forskning bidragit inom fältet digitala humaniora. Hennes forskning är tvärvetenskaplig med samarbeten både nationellt och internationellt. Hon visar på vikten av stora informationsflöden i sociala medier vid till exempel terrordåd, med effekter på gemenskapsbyggande, men även de risker som finns gällande otydlighet och spridning av desinformation.



ANNE LINDBERG

Margareta och Eric Modigs pris

Professor Anne Lindberg har genom sitt banbrytande arbete inom lungmedicin och epidemiologi gjort avgörande insatser för förståelsen av Kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL). Hennes forskning, som utgår från OLIN-studierna i Norrbotten, har resulterat i en unik befolkningskohort där individer med och utan KOL har följts i upp till tre decennier. Lindbergs studier har gett ny och betydelsefull kunskap om sjukdomsutveckling, riskfaktorer samt kopplingen mellan lungfunktionsförlust och hjärt-kärlsjukdom. Hennes senaste forskning har belyst olika mönster i lungfunktionsutvecklingen vid KOL, något som uppmärksamrats i världsledande medicinska tidskrifter. Utöver sin forskargärning har Lindberg handlett flera doktorander och publicerat ett stort antal vetenskapliga artiklar som haft stor inverkan inom fältet. Hennes insatser har inte bara bidragit till ökad medicinsk kunskap utan också haft direkt klinisk betydelse för patienter med KOL.





SOFIA LUNDBERG

Nordeas vetenskapliga pris

Professor Sofia Lundberg får priset för att hon är en internationellt erkänd och välmeriterad forskare som ligger i framkant när det handlar om den offentliga upphandlingen som politiskt styrmedel. Hon bjuds ofta in som talare vid konferenser nationellt och internationellt samt som expert i media. Hennes forskning publiceras i välrenommerade internationella vetenskapligt granskade tidskrifter. När Lundberg 2019 blev professor vid Umeå universitet var hon den första kvinnan någonsin att bli det i ämnet nationalekonomi vid lärosätet. Hon har och har haft flera förtroendeuppdrag inom forskarsamhället. Hon blev invald som ledamot i ämnesrådet för humaniora och samhällsvetenskap vid Vetenskapsrådet 2025.



MARGARITA MONDACA

Kungl. Skytteanska samfundets pris inom medicinsk vetenskap och vårdvetenskap

Biträdande universitetslektor Margarita Mondacas forskning är nydanande och aktuell och hon tillämpar och utvecklar nya innovativa metoder för att besvara vetenskapliga och aktuella samhällsviktiga frågeställningar. Hon har framgångsrikt erhållit forskningsmedel i konkurrens. Hon har etablerat forskningssamarbeten och huvudhandleder två doktorander. Mondaca visar på stor potential för vidare vetenskaplig utveckling.

BJÖRN O SCHRÖDER

Eric K. Fernströms pris

Docent Björn O Schröder får priset för sina betydande vetenskapliga insatser inom forskningsfältet värd-mikrobiom-interaktioner. Hans forskning inom området har särskilt fokuserat på de molekylära mekanismer genom vilka kosten påverkar tarmen via mikrobiomet. Hans forskargrupp har på ett övertygande sätt kunnat visa att västerländsk kost stör slembarriären i tjocktarmen genom specifika mikrobiella och kostrelaterade faktorer - en påverkan som ökar känsligheten för inflammation. Schröders arbete har gett viktiga insikter om hur kostrelaterade förändringar i mikrobiomet försämrar tarmhälsan på molekylär nivå, och hur dessa förändringar påverkar tarmens barriärfunktioner och immunförsvar.



BRAM VAASSEN

Kungl. Skytteanska samfundets pris
inom humaniora och konstnärlig forskning

Universitetslektor Bram Vaassen är en synnerligen framgångsrik forskare ur ett internationellt perspektiv. Filosofi respektive digital humaniora utgör Vaassens huvudsakliga forskningsfält. Han kan betecknas som filosofisk generalist med särskilt fokus på kausalitet och kroppsmedvetandeproblemet där han uppvisar såväl bredd som fördjupning. Efter disputationen 2019 har Vaassen publicerat sig flitigt i internationella tidskrifter och även publicerat ett antal populärvetenskapligt inriktade artiklar om AI. Han har väsentligen bidragit till att höja forskningsnivån inom ämnet, bland annat genom att initiera ett textseminarium och arrangera ett flertal workshoppar och konferenser.





ANDERS WÄNMAN

Sven och Maud Thuréus pris

Professor emeritus Anders Wänman uppfyller i mycket hög grad Thuréusprisets ändamål ”att främja forskningen inom tändernas, käkarnas och munhålan område i vid bemärkelse”, inte minst när det gäller att förebygga och bota sjukdom i ”växelverkan mellan tandområdet och hela organismen”. Det är framför allt två delar i Wänmans forskning och övriga gärning som professor och övertandläkare som motiverar honom som en värdig pristagare: Hans framstående forskning om smärta och funktionsstörningar i käksystemet samt hans starka och systematiska insatser inom såväl forskar- och ST-utbildning, som utbildning av tandläkare ur ett vetenskapligt perspektiv.

The background of the entire image is a repeating pattern of stylized, light blue leaves on a darker blue background. The leaves are arranged in vertical columns, with each leaf having a central vein and several smaller veins branching off. The pattern is dense and covers the entire area.

PEDAGOGISKA PRISTAGARE VID UMEÅ UNIVERSITET



JESPER ANDERSSON

Medicinska fakultetens pedagogiska pris

Universitetsadjunkt Jesper Andersson får priset för att han är en mycket uppskattad lärare. Han har ett pedagogiskt, engagerande och lyhört arbetssätt. Han utstrålar passion och medmänsklighet i sitt yrke, som tänder eldar i studenters hjärtan. Andersson har utvecklat roliga lärmoment, exempelvis spel, för att förstå kursinnehåll, vilket skapar ett större engagemang hos studenterna och en större lust att lära. Genom sitt innovativa tänkande har han utvecklat strukturer och verktyg som förbättrat förutsättningarna för undervisning med kvalitet och effektivitet. Han har dessutom ett långsiktigt och hållbart perspektiv på utvecklingsarbete.



ANDERS BLOMBERG

Umeå medicinska studentkårs
pedagogiska pris för forskarutbildning

Professor Anders Blomberg har med exceptionellt engagemang, tydlighet och pedagogik handlett ett stort antal doktorander och hjälpt dem genom sina forskarstudier. Han har utöver sin handledning av doktorander hjälpt postdoktorer och läkarstudenter på ett exemplariskt och bra sätt. Blomberg är en hängiven handledare och läkare som brinner för sitt arbete och en mycket värdig vinnare av årets pedagogiska pris för forskarutbildning.

Priset har delats ut vid kårens egen högtid.

SOLVEIG BOLLIG, MARTINA TERRAZZANO, KAJSA TÖRMÄ OCH PAULETTE VAN DER VOET

Humanistiska fakultetens pedagogiska pris



Lärlarlaget Solveig Bollig, Martina Terrazzano, Kajsa Törmä och Paulette van der Voet får priset för samarbetet med att utveckla en pedagogiskt väl genomtänkt kurs i språkvetenskap, som knyter samman ett populärkulturellt evenemang med aktuell forskning vid institutionen. Kursen har fått positiva omdömen av studenterna, haft god genomströmning och väckt stor medial uppmärksamhet, nationellt och internationellt, vilket satt språkvetenskap, humaniora och Umeå universitet på kartan. Fakulteten ger dem 12 poäng!

JENNY DUFWEKE

Umeå studentkårs studievägleddarpris

Studievägleddare Jenny Dufweke får priset för sitt engagemang och sin förmåga att sätta sig in i studenternas situation var de än befinner sig i livet eller världen, samt för sin stora lyhördhet mot studenterna och ödmjukhet inför sin profession.





THERESE ENARSSON

Umeå studentkårs pedagogiska pris

Docent Therese Enarsson får priset för sin förmåga att väcka nyfikenhet i ett komplext ämne, att skapa en trygg och inkluderande atmosfär som motiverar studenterna, samt för sitt brinnande engagemang för undervisning och lärande.



ANN-SOFIE HENRIKSON

Samhällsvetenskapliga fakultetens pedagogiska pris

Universitetslektor Ann-Sofie Henrikson tilldelas priset för sitt arbete med att integrera forskning i undervisningen på ett sätt som engagerat studenterna i rättsligt svåra frågor. Med utgångspunkt i sin forskning om ekonomiskt våld och överskuldsättning har hon fört in aktuella och samhällsrelevanta teman i undervisningen på jurist- och socionomprogrammet. Genom att använda konkreta exempel från sina studier har hon lyckats levandegöra svåra juridiska begrepp och samtidigt belysa viktiga samhällsfrågor som våld i nära relationer, jämställdhet och digitala bedrägerier.

ANDERS HOFER

Umeå medicinska studentkårs
pedagogiska pris för grundutbildning

Med docent Anders Hofer som lärare blev starten på Läkarprogrammet lättare. Man får känslan av att han verkligen bryr sig och har varit en stor del i att underlätta omställningen till universitetsstudier. Efter en föreläsning med Hofer gick man alltid därifrån med en känsla av att det här är görbart och att allt kommer lösa sig. Utöver att bidra med sin kompetens i föreläsningssalen är han den sista som säger nej till en skådespelarinsats när vi studenter har något påhitt för oss. Hofer är en riktig kung helt enkelt och förtjänar att lyftas fram.

Priset har delats ut vid kårens egen högtid.



ERICA ISBERG

Lärarhögskolans pedagogiska pris

Universitetsadjunkt Erica Isberg får priset för att hon visar prov på enastående pedagogisk förmåga och ett genuint engagemang för sina studenter och kollegor. Hon är en utmärkt lärare och en inspirationskälla och förebild för alla som har förmånen att arbeta med henne. Isbergs kunskap, engagemang, innovativa tänkande och genuina intresse för studenternas och kollegornas utveckling gör henne till en värdig mottagare av priset.





LISA LUNDIN

Teknisk-naturvetenskapliga fakultetens pedagogiska pris

Universitetslektor Lisa Lundin får priset för sitt starka engagemang och sin pedagogiska skicklighet i att utveckla och leda distansutbildningar. Hon har en nyckelroll i uppbyggnaden av det nya Civilingenjörsprogrammet i teknisk kemi och har framgångsrikt lett Processoperatörsprogrammet, båda på distans. Lundin anpassar kursernas innehåll och examination till distansformat med hög kvalitet och sätter alltid studenternas lärande i fokus. Hon skapar stimulerande lärandemiljöer och deltar aktivt i ett internationellt samarbete med ett lärosäte i Florida för utveckling av distansutbildningar inom kemi.



OLOW SANDE

Umeå naturvetar- och teknologkårs pedagogiska pris

Universitetslektor Olow Sande får priset för sina enastående pedagogiska insatser. Han har ett gott rykte bland studenterna och visar stort engagemang i sin undervisning. Han har en tydlig struktur i sin undervisning och använder sig av innovativa metoder som motiverar studenterna att lära sig. Sande tar även del av studenternas åsikter genom att delta i flera råd där studenternas utbildning diskuteras. Utöver detta är han också mycket noggrann och hans föreläsningar har hög närvaro. Han arbetar även aktivt med att förbättra utbildningskvaliteten och deltar i flera pedagogiska projekt.

Priset har delats ut vid kårens egen högtid.



**EXCELLENTA LÄRARE
VID UMEÅ UNIVERSITET**

Excellenta lärare utnämnda i Umeå universitets modell för högskolepedagogisk meritering

Vårterminen 2025



SUSANNE HAUGEN

Universitetslektor, Institutionen för språkstudier



ULRIKA OTTANDER

Docent, Institutionen för klinisk vetenskap

Publikationen kan beställas från Kommunikationsenheten,
Umeå universitet. Du kan också beställa den i alternativa format.
Dokumentet (i PDF-format) finns att ladda ner från Umeå universitets
webbplats www.umu.se/akademiska-hogtider/hogtidsskrifter-och-filmer
Postadress: 901 87 Umeå. E-post: arshogtid@umu.se
Telefon: 090-786 50 00

Sammanställd av Kommunikationsenheten,
Umeå universitet, september 2025.
Produktion: Kommunikationsenheten, Inhousebyrå,
Umeå universitet, september 2025/25058.
Foto: Mattias Pettersson, Hans Karlsson, Alekzandra Granath,
Simon Öhman Jönsson, Umeå universitet.
Wisaksono Adhi (s. 6), Stewart Attwood (s. 7), Evan Kutsko (s. 8),
Nicklas Dennermalm (s. 9), Jacob Nordström (s. 10), Privat (s. 11),
Daniel Stigefelt, Sveriges Radio (s. 12), Mike Bäck (s. 59),
Charlotte Ståhl (s. 60), Ida Bygden Photography (s. 61),
Per Melander (s. 63 och s. 65)
Tryck: Scandinavian Print Group AB, 2025.
ISSN 0280-6711



UMEÅ UNIVERSITET